

“Ölü” Adlı Fantastik Öykünün Çözümlemesi

Aydın ERTEKİN (*)

Öz: Kısa yaşamına (1850–1893) sığdırdığı çoğu öykü olmak üzere yaklaşık 300 eser ile Maupassant yalnızca Fransız yazınına değil Dünya yazınına da derinden etkilemiş ve bu yönüyle yazın dünyasına damga vurmuştur. Adı neredeyse fantastik yazın ile eşanlamdadır. Öyle ki dünya öykü edebiyatında Maupassant tarzı öyküden bile bahsedilir. Öykülerine verdiği başlık onun içselliğinin yansıması olan kısa başlıklardır. Yine öykülerindeki giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bile kısa öykülerine ve yaşamına nazire yaparcasına kısadır. Öykülerde sade ve tamamen bireysel bir üslup ve samimiyetle yazarın içini döktüğüne tanıklık ederiz. Ölü adlı öyküde de yazarı kendisine göre gerçeği dile getirmedeki çabasında görürüz. Bu çaba öyküde aşk, ölüm ve kadın üçlemesi arasında fantastik türe uygun bir tarzda verilir. Bu kavramlar üzerinden de yazar dünya görüşünü ortaya koyar. Bu bağlamda, öykünün çözümü bu ortaya koymayı amaçladığı gibi öykünün fantastik yönünü de ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maupassant, Fantastik, Aşk, Ölüm, Kadın

The Analysis of the Fantastic Story “Dead”

Abstract: Maupassant (1850-1893), one of the most important figures not only in French literature, but also in world literature, wrote almost 300 literary works most of which are stories in his short life. His name is like a synonym to fantastic literature. Maupassant style stories are mentioned even in world story literature. The short titles he gave to his stories are like a reflection of his inner world. Moreover, the introduction, body and conclusion parts of his stories are also short just like his short life and short stories. He writes his literary works in a plain and intimate tone. In his short story ‘The Dead’, the plot is given through strong feelings and his attempt to depict reality is seen. This attempt is portrayed with a combination of love, death, and woman in accordance with fantastic genre. The writer reveals his world perspective via these terms. Within this context, the analysis of the story aims to reveal this and tries to show its fantastic aspect.

Keywords: Maupassant, Fantastic, Love, Death, Woman

*) Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü (e-posta: aertekin@atauni.edu.tr).

Giriş

Ölü Adlı Fantastik Öykü¹

Onu çılginca sevmiştim! İnsan neden sever? İnsanın dünyada tek bir varlıktan başkasını görmemesi, kafasında tek bir düşünceye, kalbinde tek bir arzuya ve dudaklarında tek bir isme sahip olması tuhaf mıdır? Bir kaynak suyu gibi ruhun derinliklerinden dudaklara kadar yükselen, tekrarlanan hep tekrarlanan, bir dua gibi her yerde hiç durmadan fısıldanan bir isim.

Hikâyemizi anlatmayacağım. Aşkın bir tek hikâyesi vardır ve o da hep aynıdır. Onunla tanışmış ve onu sevmiştim. Hepsi bu. Bir sene boyunca, onun kollarında, onun şefkatiyle, onun bakışlarında, gıysilerinde, sözlerinde, ondan gelen her şeyle sarmalanmış, ondan gelen her şeye bağlı ve hapsolmuş şekilde yaşamışım. Bu öyle kusursuz bir ilişkiydi ki, gece miydi gündüz müydü, ölü müydüm, diri miydim, dünya mıydım, başka bir yerde miydim, farkında bile değildim.

Ve işte öldü. Nasıl? Bilmiyorum, hiç bilmiyorum.

Yağmurlu bir gecede eve sırlıklam döndü. Ertesi gün öksürüyordu. Yaklaşık bir hafta boyunca öksürdü ve yatağa düştü.

Ne olmuştu? Hiç bilmiyorum. Doktorlar geliyor, yazıp çiziyor ve gidiyorlardı. İlaçlar getiriliyordu, bir kadın da ilaçları ona içiriyordu. Elleri sıcaktı, alnı nemliydi ve yanıyordu, bakışları parıltılı ama kederliydi. Onunla konuşuyordum, o da bana cevap veriyordu. Birbirimize neler söylemiştik? Bilmiyorum. Her şeyi, evet her şeyi, her şeyi unuttum! Öldü, en son o zayıf iç çekişini çok iyi hatırlıyorum.

Hastabakıcı kadın:

Ah! dedi.

Anladım, anladım! Sonra hiçbir şey bilmez oldum. Hiç bir şey... “Metresiniz” diye konuşan bir rahip gördüm. Ona hakaret ediyormuş gibi geldi. Mademki ölmüştü, artık kimsenin buna hakkı yoktu. Rahibi kovdum. Bir başka rahip geldi, çok iyi, çok hoş biriydi. Bana ondan söz edince ağladım.

Toprağa verme konusunda binlerce soru sordular bana. Hiç hatırlamıyorum.

Buna rağmen, tabutunu, onu içine koyup tabutun çivileri çakılınca, çekiç darbelerinin sesini çok iyi hatırlıyorum. Ah! Tanrım!

Gömüldü! Gömülüydü! O! Bu çukurun içinde! Birkaç kişi, birkaç arkadaş gelmişti. Kaçtım, koştum.

Sokaklarda uzun süre yürüdüm. Sonra eve döndüm.

Ertesi gün seyahate çıktım.

1) (Maupassant, 2008:77) Öykünün özgün metnine <http://maupassant.free.fr/cadre.php?page=oeuvre> adresinden erişilebilir.

Dün Paris’e döndüm.

Odama, odamızı, yatağımızı, eşyalarımızı, bir canlının ölümünden sonra geriye kalan her şeyin bulunduğu bütün bu evi yeniden görünce içimi öyle şiddetli bir üzüntü kapladı ki, neredeyse pencereyi açıp kendimi sokağa atacaktım. Ondan, etinden, nefesinden binlerce atom barındıran, onu sarıp koruyan bütün bu eşyaların, bu duvarların arasında kalmazdım. Kaçıp kurtulmak için şapkamı aldım. Birden tam kapıya yaklaşmışken, her gün dışarı çıkarken kendine baştan aşağıya bakmak, giysilerinin yakışıp yakışmadığını, tepeden tırnağa düzgün ve güzel olup olmadığını görmek için girişe koydurduğu büyük aynanın önünden geçtim.

Görüntüsünü pek çok kez yansıtmış olan bu aynanın tam karşısında durdum. Onu öyle çok, öyle çok yansıtmıştı ki, görüntüsünü de koruyor olmalıydı.

Gözlerimi cama, düz, derin, boş, ama onu benim kadar, tutkulu bakışlarım kadar sarmalamış bir o kadar içinde tutmuş aynaya dikmiş titreyerek duruyordum. O aynayı sevdiğimi düşündüm.

Ona dokundum: soğuktü! Oh! Hatıralar! Hatıralar! Her türlü işkenceyi yapan o korkunç ayna! Yansımaları silen ya da kaydıran bir ayna gibi kalpleri içinde barındırdığı her şeyi, önünden geçen, seyrettiği, sevgisiyle, aşkıyla kirlettiği her şeyi unutan insanlar ne mutlu! Ne çok acı çekiyorum! Sokağa çıktım, farkında olamadan, istemeden mezarlığa doğru yürümeye başladım.

Mezarını buldum. Üzerinde birkaç kelime olan mermer haçlı basit bir mezar. “Sevdi, sevildi ve öldü.”

Oradaydı, onun içindeydi, çürümüştü! Ne korkunç! Alnım toprağın üzerinde, hıçkırıklarla ağlıyordum. Orada uzun süre kaldım. Sonra akşam olduğunu fark ettim. O anda, tuhaf ve çilgınca bir arzu, umutsuz bir sevgilinin arzusu içimi kapladı. Geceyi, onun yanında ağlayarak geçirmek istiyordum, son geceyi. Ama beni görürler ve mezarlıktan kovarlardı. Ne yapmalı?

Bir kurnazlık düşündüm. Ayağa kalktım ve bu ölüler diyarında başıboş dolaşmaya koyuldum. Yürüyor, yürüyordum. Bu şehir, diğerinin, yaşayanların şehrinin yanında ne kadar da küçük! Yine de, ölüler yaşayanlardan ne kadar da kalabalıklar.

Beraber yaşayan, kaynak suyu ve üzüm bağlarının şarabını içen, köy ekmeği yiyen dört kuşak için daha büyük binalar, sokaklar, daha çok alan gerekiyor.

Oysa bütün ölüler için, insanlığın bize kadar ulaşan bütün bu ölü basamakları için, küçük bir toprak parçasından başka hiç bir şey gerekmiyor! Toprak onları alıyor, hafıza onları siliyor. Elveda!

İçinde olduğum mezarlığın sonunda birden, ilk gömülenlerin toprağa karışımını tamamladığı, haçlarının bile çürümüş olduğu, yarın yeni ölenlerin gömüleceği, terk edilmişler mezarlığını fark ettim. Burası yabancı güllerle, simsiyah ve güir sevilere dolu, ke-

derli ve insan etiyle beslenen görkemli bir bahçeydi.

Yalnızdım, yapayalnızdım. Yeşil bir ağaç bana sığınak olmuştu. Karanlık ve kalın yapraklı dallar arasına gizlendim. Bir kalıntının üzerindeki deniz kazazedesi gibi ağacın gövdesine sarılarak bekledim.

Gece iyice bastırıp ortalık zifiri karanlık olunca, gizlendiğim yeri terk ettim ve ölülerle dolu toprağın üzerinde yavaş ve sessiz adımlarla yürümeye koyuldum.

Uzun süre dolanıp durdum. Mezarını bulamıyordum. Kollarımı uzatmış, gözlerim açık, ellerimi, ayaklarımı, dizlerimi, göğsümü hatta başımı mezarlara çarpa çarpa yürüyor ama onu bulamıyordum. Dokunuyor, yolunu arayan bir kör gibi taşları, haçları, demir parmaklıkları, cam çelenkleri, çiçekleri solmuş çelenkleri ellerimle yokluyordum. Parmaklarımı harfler üzerinde gezdirerek isimleri okuyordum! Ne geceydi! Nasıl bir gece! Onu bulamıyordum!

Ay ışığı yoktu! Nasıl bir gece! Korkuyordum; iki mezar dizisi arasındaki bu dar patika içime korku yayıyordu. Mezarlar! Mezarlar! Mezarlar. Her yerde mezar! Sağda, solda, önümde, etrafımda, her yerde mezarlar vardı! Birinin üzerinde oturdum, çünkü dizlerim öyle bükülüyordu ki, artık yürüyemiyordum.

Kalbimin çarptığını duyuyordum! Başka şeyler de duyuyordum. Neydi? İsim verilemeyen kar karışık bir gürlütlü! Panik halindeki kafamdan mı, zifiri karanlık geceden mi, yoksa gizemli, toprağın, insan cesetleriyle dolu toprağın altından mı geliyordu? Çevreme bakıyordum!

Orada ne kadar kaldım? Bilmiyorum. Korkudan kıpırdayamaz hale gelmiş, kendimden geçmiştim. Ulumaya ve ölmeye hazırdım.

Birden, üzerinde oturduğum mermer taş hareket etmiş gibi geldi bana. Evet, sanki bir onu kaldırıyormuş gibi kıpırdıyordu. Kendimi bir sıçrayışta yandaki mezarın üzerine attım ve biraz önce üzerinde oturduğum taşın, evet bu taşın doğruluğunu gördüm. Ölü görüldü, çıplak bir iskelet, kamburlaşmış sırtıyla taşı atıverdi. Görüyordum, gece çok karanlık olsa da çok iyi görüyordum. Haçın üzerinde şunları okuyabildim: ‘51 yaşında ölen Jacques Olivant burada yatıyor. Ailesini, arkadaşlarını çok severdi, dürüst ve namuslu’du”.

Şimdi ölü de, mezar taşının üzerindeki yazıları okuyordu. Sonra yoldan bir taş, keskin, küçük bir taş aldı ve ucuyla yazıları dikkatlice kazımaya koyuldu. Bütün yazıları, biraz önce kazılı oldukları yere boş gözlerle bakarak, yavaş yavaş sildi. Bir zamanlar işaret parmağı olan kemiğinin ucuyla, kibrit ucuyla duvarlara çizilen şu çizgiler gibi parlak harflerle şöyle yazdı:

“51 yaşında öle Jacques Olivant burada yatıyor. Mirasına konmak istediği babasının ölümünü çabuklaştırdı, karısına işkence yaptı, çoluk çocuğuna eziyet etti, komşularını aldattı, fırsat buldukça çaldı ve sefil bir şekilde öldü.”

Yazmayı sona erdirdiğinde, ölü hiç kıpırdamadan hayranlıkla eserini seyretti. Geriye döndüğümde, bütiün mezarların açılmış olduğunu, bütiün cesetlerin dışarı çıktığını, hepsinin gerçeği göstermek için, aileleri tarafından mezar taşlarına yazılan yalanları sildiğini gördüm.

Bütiün bu iyi kalpli babaların, bu sadık kadınların, fedakâr erkek çocukların, namuslu genç çocukların, bu dürüst tüccarların, kusursuz oldukları söylenen erkeklerin ve kadınların aslında kendi yakınlarına işkence ettiklerini, kinci, namussuz, ikiyüzlü, yalancı, düzenbaz, iftiracı ve kiskanç insanlar olduklarını, çaldıklarını, aldattıklarını, utanç verici ve iğrenç her türlü işe karıştıklarını görüyordu.

Hepsi aynı anda, ebedi köşklerinin eşiği üzerinde, yeryüzündeyken hiç kimsenin bilmediği ya da bilmezlikten geldiği korkunç, zalim ve kutsal gerçeği yazıyordu.

Onun da kendi mezar taşına yazmış olabileceğini düşündüm.

Artık korkmadan yarı açık tabutların, cesetlerin ve iskeletlerin arasından koşarak ona doğru gidiyordum, onu bulacağımdan emindim.

Kefenle örtülü yüzünü görmesem de, onu uzaktan tanıdım. Biraz önce üzerinde “Sevdi, sevildi ve öldü” yazdığını okuduğum mermerden haçın üzerinde, şunları gördüm.

“Bir gün, sevgilisini aldatmak için dışarı çıktı, yağmurdan soğuk aldı ve öldü”.

Gün doğarken beni bir mezarın yanından yarı cansız kaldırmışlar.

31 Mayıs 1887

Öykünün Çözümlemesi

Öykü, 1.tekil ve benöyküsel olarak anlatılmıştır.² Öykü okura anlatıcının kimliği ve kişiliği hakkında hiçbir ipucu vermemektedir. Bu bakımdan anlatıcının adı, nitelikleri muğlâktır. Onunla ilgili ahlaki ve fiziksel bir im bulmak imkânsızdır. Yaşını, mesleğini, yaşam tarzını ve felsefesini de bilemeyiz. Hakkında bildiğimiz tek şey Paris’te yaşadığı, bir kadını çok sevdiği ve sevdiği kadının ölümü sonrasında kendisini perişan ve zavallı hissettiğidir. *Maupassant’ın kahramanları sıradan kişiler olarak ne kahraman ne de kötüdürler. Tutkularındaki aşırılıklar ile öne çıkarlar* (Fonyi, 1984:251). Buna karşın anlatıcı, âşık olduğu kadınla ilgili detay da vermez, yalnızca; *onunla tanışmış ve onu sevmiştim, hepsi bu der*. Okurun anlatıcıyla özdeşleşmesi için bu türden bilgiler de eksiktir.³ Yazar daha öykünün ilk satırından itibaren 1. tekil şahıs anlatıcısını kullanarak anlatıyı kişiselleştirmesine karşın hemen sonraki cümlede *insan neden sever?* sorusunu sorarak, okurun anlatı kahramanı ile özdeşleşmesine zemin hazırlar. Zira fantastik, *okurun öykü kişilerinin evrenine katılımını zorunlu kılar* (Todorov, 2004:37). Öte yandan ayrıca, anlatının genelinde öykü zamanı hızlı iken fantastik eylemin olup bittiği an ise bir gecelik süredir.

2) Fantastik anlatı genelde benöyküselidir. Birinci şahıs, okuyucu ile kişinin özdeşleşmesini en kolay sağlayan şahıs zamiridir, çünkü bildiği gibi “ben” zamiri herkese aittir. (Todorov, 2004:86).

3) Fantastik bu koşulu yerine getirmedi de var olabilir. (Todorov, 2004:38).

Yine, öykü zamanı genel olarak geçmiş zamanda iken ilk paragrafta şimdiki zamanın kullanılması genel bir gerçekliğin söz konusu olduğunu gösterir.⁴ Yazar, bu gerçeklik bağlamında sevgilisi ile yaşadığı aşkı anlatmayacağını zira *aşkın tek bir hikâyesinin olduğu onunda hep aynı olduğunu* söyler. Böylelikle öykü yönünü ve amacını belli eder. Vurgulu bir şekilde dile getirilen öykünün ilk iki cümlesinde (ilk cümlede ünlem, ikincisinde soru işareti vardır.) sevmek fiilinin kullanılması dikkat çekicidir. Hemen ardındaki cümle ise aşkın ne kadar yüce ve büyüleyici bir duygu olduğu ile ilgilidir.

Öykünün ilk kesitlerinde de görülebileceği üzere anlatıcının delicesine âşık olduğu görülmektedir. Burada ne olup bittiğini anlayamayacak, kendinden geçecek derecede bir aşk söz konusudur. Bu kısa öykünün daha ilk cümlesindeki *çılginca* zarfı, bu kontrolsüzlüğü ve kendini kaybetmeyi somutlaştırır. Anlatıcı *ondan gelen her şeyle sarmalanmış, ondan gelen her şeye bağlı ve hapsolmuş şekilde yaşamıştır*. Yalnızca sevdiğini düşünür, arzu eder ve ondan bahseder. Kadını anlatırken kullandığı dil dikkat çekicidir. Kadın, anlatıcının içindedir ve yok oluşu ile onu da yiyip bitirir, yok eder gibidir. Anlatıcı süremsel ve uzamsal imlerini kaybeder: *gece miydi gündüz müydü; dünyada mıydım, başka bir yerde miydim, farkında bile değildim* der. Yine anlatıcının kadından yani *tek bir varlıktan başkasını görmemesi* ile ilgili olarak onun ölümü üzerine kendi varlığını da sorgulamaya girişmesi ilginç olduğu kadar tuhaftır da; *ölü müydüm, diri miydim?* Anlatıcı varlığını ölümle koşutlandırarak sorgulamaya girişir.

Varlığının sorgulamasına neden olan bu ölüm, anlatıcının kendisi ve dünya ile ilişkilerinde merkezî bir konumda yer alır. Kadının ölümü, anlatıcı tarafından kendisinin de yok oluşu olarak hissedilir ve okura da bu şekilde hissettirilir. Kadının yakalandığı hastalığın sadece başlangıcını ve mezara konulmasını hatırlar. Hastalık ve ölüm arasındaki süreç, olup bitenler belirsiz ve muğlâktır. Anlatıcının görsel izlenimleri; *doktorlar geliyor, yazıp çiziyor ve gidiyorlardı*, dokunsal izlenimleri; *elleri sıcaktı, alnı nemliydi ve yanıyordu*, işitsel izlenimleri; *onunla konuşuyordum, o da bana cevap veriyordu*'dan ibarettir. Bununla birlikte, tüm bu saptamalara karşın kadının ölümü ardından yaşadığı şok nedeniyle bir hafıza kaybı yaşadığı izlenimi vermektedir. *Her şeyi, evet her şeyi, her şeyi unuttum*. Birbirini izleyen tüm bu ifadeler tutarlılık göstermekten uzak ve bağlantısızdır. Öyküde sıklıkla geçen *hiç bilmiyorum...*, *hiç hatırlamıyorum...*, *hiçbir şey bilmez oldum...*, *bilmiyorum* gibi ifadeler de bunu doğrulamaktadır. Anlatıcının aklının başında olduğu tek an kadının ölüm anıdır; *anladım, anladım!* Hissi tutarsızlıklarına davranışsal tutarsızlıklar da eklenir; *kaçtım, koştum, sokaklarda uzun süre yürüdüm*. Böylelikle bütüncül bir kendini kaybetme görürüz.

Anlatıcı ölüm sonrasında hemen çıktığı seyahat dönüşü kadınla birlikte yaşadıkları eve geri geldiği zaman ancak sevdiği kadının öldüğünün farkına varabilir. Bu da garip

4) Fantastik anlatılarda okur nezdinde fantastik etkinin yaratılması ve inandırıcılık açısından bu durum önemlidir. Okur gerçek bir dünyada olduğunu hissetmeli ve ardından olağanüstü olay(lar) vuku bulmalıdır. Böylece istenilen fantastik etki kolayca yaratılır. Fantastik anlatıların olmazsa olmaz kurallarından birisi budur.

bir durumdur. Seyahat etmek Maupassant’ın gerçek yaşamında da sıklıkla başvurduğu yöntemlerden biridir. Bu öyküde de bunu kullanır yazar (Troyat, 2004:115-131). Evdeki eşyaları görünce kadınla birlikte yaşadığı her şey, hatta *binlerce atomu barındıran* kadının nefesini bile anımsar. Öykünün bu bölümünde anlatıcının kullandığı mülkiyet sıfatları, yeniden kendisine geldiğini gösterir (*odamı*). Seyahat anlatıcıya iyi gelmiştir. Tekrar kimliğini ve kişiliğini bulmuş gibidir. Bununla birlikte, kadına duyduğu aşk ve tutku sonucu odamı ifadesini hemen düzeltir; *odamızı, yatağımızı, eşyalarımızı* ifadelerini kullanır. Ancak, ölümün onları ayırdığının bilincine tekrar varır. Artık evin içinde ve eşyaların arasında kalamayacağını hissederek şapkasını alıp dışarı çıkmak ister. *Şapkamı aldım*. Çoğul mülkiyet sıfat kullanımı tekrar tekile indirgenir. Anlatıcı bundan sonra aynanın karşısına geçer.

Ayna, Maupassant’ın eserlerinde önemli bir işleve sahiptir. Yazar, aynayı zamanın ondan alıp götürdükleri ve yaşlanma bağlamında kullanır.⁵ (Bayard,1994) *Aynayı sever*. Ancak bu öyküde aynanın farklı bir işlevi vardır. Evdeki tüm eşyaların, bizatihi evin kendisinin hatta atomların hatıraları çağrıştırmaları bir yana ayna, hatıraları daha belirgin olarak anlatıcının aklına getirir. Aynayla ilintilendirilen *korkunç, yakıcı, canlı* gibi sıfatlar aynadan daha çok hatıralara göndermede bulunur. Fakat burada söz konusu edilen hatıralarda ayna anlatıcıya bir çağrışım yapmaz. Çağrışımı aynaya gönderen anlatıcıdır. *Kalpleri içinde barındırdığı her şeyi, önünden geçen, seyrettiği, sevgisiyle, aşkıyla kirlettiği* diyerek kalbindekileri ayna üzerinden dile getirir. Ancak aynanın yansımaları cansız ve ölüm gibidir; *ona dokundum, soğuktu!* Ölüm yine ayna ile hatıralara baskın çıkmış ve kendisini hatırlatmıştır. Ayna, *yansımaları siler ve kaydırır*.

19. yüzyıl fantastiğinin sıkça başvurduğu insani etkinliklerden biri olan gece mezarlığa gitmek ve ölülerin mezarlarından kalktığını görmek bu öyküde de karşımıza çıkar. Öykünün kâbussal karakteri gece ile vücut bulur. Klasik fantastik anlatıların çoğunda olduğu gibi fantastik olay bu öyküde de gece cereyan eder. Karanlık çöker, insanlar yalnız başlarına kalırlar, sessizlik ve ıssızlık hâkimdir, imgelem gücü her şeye açık hâle gelir. Artık gölgeler ve karanlıkların yaşam bulma zamanıdır. Zira karanlık algıda bulanıklık yaratır. Böylelikle insanın gerçekliği bozulmaya başlar ve kişi hileli yönlendirmelere açık hâle gelir. Anlatıcı okuru görsel imlerle karanlığa alıştırır: *ay ışığı yoktu..., zifiri karanlık gece..., gece çok karanlık*. Yaratılmak istenen anlam bulanıklığı ve belirsizliği başka öğelerle desteklenir: *isim verilemeyen karmakarışık bir gürültü!* Anlatıcı, gerçek dışı ve imkânsız olan şeyleri görür. Durum tuhaf ve sıra dışıdır: *gece zifiri karanlıktır*. Buna karşın, anlatıcı *görüüyordur, gece çok karanlık olsa da çok iyi görüyordur*. Üstelik mezarından çıkan ölünün betimlenişi de detaylıdır: *ölü göründü, çıplak bir iskelet, kamburlaşmış sırtıyla..., boş gözlerle bakarak..., bir zamanlar işaret parmağı olan kemiğin ucuyla*. Tüm bu betimlemeler, gerçek olmadığı halde gerçeğin betimlenmesi gibidir ve fantastiğe özgü bir duruma tanıklık ederler.

5) Bölüm VI altında yazarın eserlerinde aynanın işlevi ve görevi detaylı olarak incelenmiştir.

Öyküdeki ünlem işaretleri ile birlikte *ne geçeydi* ve türevsel yinelemeleri anlatıcının zihin bulanıklığını gösterir. Hemen ardında da anlatıcı paniğe kapılır ve korkuya dair imler görülür: *dizlerim öyle bükülüyordu ki, artık yürüyemiyordum, korkudan kıpırdayamaz hale gelmiş, kendimden geçmişim, ulumaya ve ölmeye hazırdım*. Başka bir deyişle, öyküde bolca ünlem ve soru işaretinin bulunması anlatıcının ruhsal ve duygusal hassasiyetini ve kırılganlığını gösterir: *ve işte öldü, nasıl? ..., ne olmuştu? ..., birbirimize neler söylemiştik? ..., her şeyi unuttum! ..., Ah! Tanrım! ..., gömüldü! ..., O! Bu çukurun içinde! ..., Ne çok acı çekiyorum!* Anlatıcı, bilincini kaybetmiş tamamen dağılmış ve neredeyse aklını yitirecek kadar paniğe kapılmıştır. Bu kısa öyküde anlatıcının tam beş kez *bilmiyorum*⁶ demesi kafasının ne denli karışık olduğunu gösterir. Ruhsal olarak çökmüş birisi söz konusudur. Yine mezarlığa girmeden önce kullandığı *farkında olmadan, istemeden mezarlığa doğru yürümeye başladım* ifadesi, kontrolünü de kaybettiğini, artık iradesizce davrandığını gösterir. Bu durum, doğaüstü bir gücün anlatıcıyı kontrol altına aldığı ve mezarlığa doğru yönlendirdiği biçiminde de yorumlanabilir: *Bizler bilinmez güçlerin oyuncağıyız, her kişinin yerini alabilen bir başka güç mevcuttur* (Troyat, 2004:132).

Anlatıcı, sevgilisinin mezarına gitmek için mezarlığa doğru yola çıkar. Bu uzamı *ölüler diyarı* ve *küçük bir toprak parçasından başka hiçbir şey* olarak betimler. Yaşayanların dünyası karşısında bu yeri sıradan ve anlamsız bulur. Burası *insan etiyle beslenen bir terk edilmişler diyarıdır*. Vurgu ve dikkat mezarlığın özelliği üzerinedir. Bilindiği gibi mezarlıklar, korku ve doğaüstü olayların ortaya çıkması için mükemmel uzamlardır. Mezarlıkların hayaletler ve vampirlerin en sevdiği, ayrıcalıklı yerlerden biri olduğunu biliriz. Nihayetinde anlatıcı sevdiğini tekrar bulma umuduyla ölümler dünyasına nüfuz eder. Bu durum bizlere Orpheus mitini hatırlatır.⁷ Burada, başka bir dünyanın varlığı ve sevgilinin ölümüne rağmen hâlâ aşkın peşinde bulunduğu görülür. Ölüler dünyasındaki bu yolculuk, tek başına ve yalnız yapılır: *yalnızdım, yapayalnızdım*. Anlatıcı şimdiki zamanın hikâyesini tekrar tekrar kullanır: *(yürüyordum)*. Bu kullanım onun öteki dünyadaki yolculuğunun labirentsel ve yönsüz tarafına vurgu yapar. Bu yürüyüş o kadar uzundur ki anlatıcı, zaman kavramını kaybeder: *uzun süre dolanıp durdum*. Hatta ölümler dünyasındaki eski aşğını bulmak için *dokunur, elleriyle yoklar ancak onu bulamaz*. Daha sonra *karmakarışık bir gürültü* duyar. Bu gürültü adı olmayan bir gürültüdür. Zira ölümler dünyasına ait olan bir şeydir. Ansızın ölümler dünyasına girer ve bu kez *görüyordum* yinelemeleri ile gece çok karanlık olsa da çok iyi görür. Olup bitenlerin gerçek dışılığına karşın anlatıcı, gördüklerinin gerçekliği konusunda ısrar ederek okuru bu olaylara ikna etmeye çalışır: *gördüm..., görüyordum, gece çok karanlık olsa da çok iyi görüyordum*.

6) Özgün metinde *je ne sais plus*.

7) Klasik mitolojinin en önemli kahramanlarından birisi olarak Orpheus, Eurydike adlı bir ağaç perisine âşıktır. İki sevgili tutkuyla ve aşkla çok güzel günler geçirirler. Ancak bir yılın Eurydike'yi ısıtır ve onu Ölüler Ülkesi Hades'e gönderir. Orpheus bu ölümü kabullenemez ve canlı canlı Hades'e inmeyi dener ve sonunda da başarır da. (Bayladı, 2005:383).

Anlatıcı, yaşayan ölülerin yani zombilerin etkinliklerine tanıklık eder. Cesetler, mezarlarından teker teker çıkarlar. Anlatıcı, özellikle sevgilisinin cesedine dikkatimizi çeker. Ölülerin bu dünyası, daha küçük ve kalabalık olmasına karşın canlıların dünyasına çok benzer. *Yaşayanların şehrinin yanında ne kadar da küçük! Ölüler yaşayanlardan ne kadar da kalabalıktır.* Anlatıcı ölüler dünyasını gerçek dünya ve yaşam ile ilintilendirir: *burası yabani güllerle, simsiyah ve gür servilerle dolu bir yerdir. Ancak kederli ve insan etiyle beslenen bir bahçedir.* Bununla birlikte, doğüstü olayın vuku bulduğu anda anlatıcı, önce gördüğü şeyden kuşkuya düşer ve sonra korkuya kapılır: *üzerinde oturduğum mermer taş hareket etmiş gibi geldi bana, sanki biri onu kaldırıyormuş gibi kıpırdıyordu.*

Ölülerin mezarlarından birer birer çıkıp mezar taşlarına ölümleri sonrası yazılanların aksine gerçek ölüm nedenlerini yazmaları çok dikkat çekicidir. Yaşayanlara gerçeği gösteren ölümler, mezar taşları üzerine bir taşla gerçeği kazırlar. Bu durum anlatıcı ve okur için şok edici olduğu kadar zalimce bir sonucu da beraberinde getirir. Öyküde alt alta yazılan iki cümle ironik olmakla beraber anlatıcıyı bayıltacak derecede manidardır. Sevgilisinin mezarı üzerinde yazan *sevdi, sevildi ve öldü* ifadesi yine sevgilisi tarafından şöyle değiştirilir: *bir gün, sevgilisini aldatmak için dışarı çıktı, yağmurda soğuk aldı ve öldü!*

Sonuç

Öykünün bu şekilde bitmesi anlatıcı kadar okuru da şok eder. Sevgilisine duyduğu ve ölümün bile azaltamadığı aşk karşısında anlatıcıya sempati ve hayranlık duyan okur, öykünün sonunda mutlu son ya da benzer bir sonuç beklerken tam aksine bir sonuçla karşılaşır. Bu da fantastiğe çok uygun bir durumdur. Anlatıcı için öykünün başında ölüm yok oluş ile eşanlamlıdır. Buna karşın, öykü sonunda ölüm tuhaf bir şekilde özerk bir yaşam gibi sunulur. Zira her ölü mezar yazıtını gerçek ölüm nedeni ile düzeltmeye koyulur.

Her biri kendi özel yasaları ile yönetilen gerçek ve fantastik dünya arasındaki sınır, anlatıda gece gündüz ikiliği içerisinde verilir. Gündüz gerçeğin dünyası iken gece fantastiğin dünyasıdır. Gerçek ve düş arasındaki bu sınır, anlatıcının fantastik mezarlık serüvenini de açıklar. Zira gece süresince insan, en yakınındaki bir şeyi bile seçemez ve endişeye kapılır. Bu Öykünün bu kesitinde ölümler anlatıcıya gerçeği öğretir. Çünkü bu dünya yalanlar ve yanılsamalar dünyasıdır. Gerçek ve fantastik arasındaki bu sınırın aşılmasının ardında anlatıcının sevgilisini tekrar görme arzusu vardır. Bu arzu ise beraberinde sıra dışılığı getirir. Garip görüngünün nedeni de budur.

Todorov’a özgü karasızlık ilkesi çerçevesinde de öyküye mantıklı bir açıklama getirebiliriz.⁸ Anlatıcının mezarlığa giderek sevgilisiyle olan anılarının onda acımasız bir şekilde canlandığı ve bunun sonucunda kahramanın düşlediği ya da endişesinden kaynaklanan bir kâbus yaşadığı da söylenebilir.

8) Tekinsiz fantastikte öykü boyunca doğüstü gibi görünen olaylar sonda mantıklı bir açıklamaya kavuşur. Bu olaylar öykü kişisini ve okuyucuyu uzun süre doğüstü bir şeylerin işe karıştığı konusunda yönlendirir. (Todorov, 2004:50).

Aşkın olumsuz ve kötümser yönüne gönderme yapan Maupassant'ın kötümserliği ve kadın düşmanlığı ile tanınan Alman filozof Arthur Schopenhauer⁹'dan (1788–1860) etkilendiği¹⁰ bilinen bir durumdur. *Kadının önemsiz, kurnaz, sahteci, ikiyüzlü, erkekleri egemenliği altına almak için zayıflığını ve çekiciliğini kullanan alt bir yaratık* olduğunu söyler (Troyat, 2004:110). Bu öykünün sonunda görebileceğimiz gibi aşk üzerinden kötümserlik ve kadın söz konusu edilir. Maupassant'da kötümserlik yalnızca kadınla da sınırlı değildir. Yazar tüm toplumu ve insanlığı sonsuz bir maskaralık olarak görür. Bu bağlamda ona göre insani davranışlar ve yargılar ikiyüzlülükten başka bir şey değildir. Yazar kara mizah yaparak bu öykü ile insanlık hakkında ne düşündüğünü (Castex, 1951:391) basit ve etkili bir şekilde dile getirir. Öyküde insanlar, ölerек bedenlerinden ve toplumun tahakkümünden kurtulmuşlardır. Artık mezar taşlarına *korkunç, zalim ve kutsal gerçekleri yazabileceklerdir*. Yazara göre, bu evrenden ve toplumun insan üzerinde yarattığı olumsuzluklardan, kötülüklerden ve çaresizlikten de ancak ölüm ve delilik (Fonyi, 1984:14) ile kurtulunabilir.

Bu fantastik öykü, okurda korku ve ürküntü yaratmayı hedeflemez. Fantastik izlek mizahi bir tarzda ele alınır. Öykünün hedefi kadının ve toplumun bayağılığını ve ikiyüzlülüğünü ortaya koymaktır. Kadın imgesi öyküde olumsuzdur. Öykü bu bağlamda ideal aşk kavramını da alaya alır. Öykü başlangıcında anlatıcı, aşkın yüceliğine ve soyluluğuna gönderme yaparken, öykünün sonunda bu durumu alaşağı eder. Böylece hem kişisel hem de toplumsal bir iletici hedefler.

Kaynakça

- Fonyi, A. (1984). Maupassant. Paris: Flammarion.
- Shopenhauer, A. (2006). Aşkın Metafiziği. (Çev. Veysel Ataman). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Bayladı, D. (2005). Mitoloji Sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları.
- Maupassant, G. De (2008). Seçme Hikâyeler. (Çev. Buket Yılmaz). İstanbul: Antik Batı Klasikleri.
- Troyat, H. (2004). Guy De Maupassant, Fransız Edebiyatının Özgür Tayı. (Türkçesi: Ahmet Çetin Ertürk). Ankara: Hece Yayınları,
- Bayard, P. (1994). Maupassant. Paris: Les Editions de Minuit.
- Castex, P. G. (1951). le conte fantastique en France. Paris: José Corti.
- Todorov, Tzvetan (2004). Fantastik. (Çev. Nedret Öztokat). İstanbul: Metis Eleştirisi.
- <http://maupassant.free.fr/>-Erişim Tarihi: 12.12.2013.

9) Filozof *Aşkın Metafiziği* adlı eserinde *sevgilileri hain olarak* (s.76) görür ve aşk ile ilgili şu görüşte bulunur: *bir insanın âşık olması çoğu zaman komik bazen de trajik olaylara yol açar. Her ikisinin nedeni de, âşık erkeğin türün (kadının) eline geçmiş, onun hâkimiyeti altına girmiş olması ve artık kendine ait olmamasıdır.*(s.63) (Shopenhauer, 2006: 63 ve 76).

10) Maupassant'a göre Voltaire bile Schopenhauer'in yanında cüce gibi kalır. (Troyat, 2004:110).